

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

2

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 2

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 2

Одеса
2025

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 16.05.2025 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час** : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2025. – Т. 2. – 716 с.
ISBN 978-617-8430-61-0

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час» містять результати наукових досліджень і практичних напрацювань вчених, фахівців і військовослужбовців, здійснені в умовах повномасштабної війни. У збірнику представлено як теоретичні, так і емпіричні дослідження у галузях філософії, загальної теорії держави і права, історії права, сучасних соціально-політичних процесів, соціології та психології.

Особливу увагу приділено аналізу загроз національній безпеці в конституційному, міжнародному та європейському правовому контекстах, а також питанням трудового, соціального, земельного, аграрного та екологічного права. Окремі розділи присвячено функціонуванню економіки та підприємництва в умовах євроінтеграції.

У збірнику також розглянуто проблематику цифрової трансформації, захисту інформації та кібербезпеки в умовах воєнного часу, методику викладання іноземних мов, перекладознавство, лінгвістику і журналістику. Висвітлено наукові здобутки в адміністративному, фінансовому, морському та митному праві, реформуванні судової системи, діяльності прокуратури, правоохоронних органів та адвокатури. Окремо проаналізовано питання кримінального права, кримінального процесу, кримінології, криміналістики, судової експертизи, медико-психологічного забезпечення правосуддя, а також аспекти цивільного, сімейного, господарського права, інтелектуальної власності та патентного судочинства. Розглянуто також актуальні питання діяльності бібліотек у закладах вищої освіти та фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також практикам у галузях права, економіки, соціології, політології, психології, філології, журналістики та кібербезпеки.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

ISBN 978-617-8430-61-0

© НУ «Одеська юридична академія, 2025
© Автори статей, 2025

Кирилюк Алла Володимирівна ВИКОРИСТАННЯ ШІ В ГАЛУЗІ ОСВІТИ	220
Мазуренко Світлана Вікторівна ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ ЗЛОВЖИВАННЯ ПАТЕНТНИМИ ПРАВАМИ	224
Мартинюк Іван Вікторович ЗАХИСТ ПАТЕНТНИХ ПРАВ У МЕТАВСЕСВІТІ.....	227
Бакутін Артем Олегович ДО ПИТАННЯ ЗДАТНОСТІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ СТВОРЮВАТИ ХОРЕОГРАФІЧНІ ТВОРИ.....	230
Бугаєць Альона Сергіївна РОЗВИТОК ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В НОВИХ РЕАЛІЯХ.....	233
Гриценюк Владислав Олександрович ЗАХИСТ ПРАВ НА МУЛЬТИМЕДІЙНІ ТВОРИ.....	235
Здирко Єлизавета Михайлівна ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ РЕЗУЛЬТАТІВ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СИСТЕМІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ УКРАЇНИ	237
Ларіонов Владислав Сергійович ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ УМОВНОГО ДОСТУПУ ДО МЕДІА-СЕРВІСІВ: ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ В УКРАЇНСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО	241

СЕКЦІЯ 15. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Подцерковний Олег Петрович ЩОДО ПРОБЛЕМ РІЗЬКОГО ПОГІРШЕННЯ СТАНУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ.....	245
Будурова Ганна Миколаївна ЗМІНА ПРАВОВИХ ТИТУЛІВ МАЙНА ДЕРЖАВНИХ І КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ: ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ОНОВЛЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....	248
Гофман Олександр Рудольфович, Петров Володимир Володимирович ПІДТРИМКА ЕНЕРГЕТИЧНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТИ.....	251
Добровольська Володимира Володимирівна ЩОДО ЛІЦЕНЗУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	254
Згама Антоніна Олександрівна ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У СУДОЧИНСТВІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	257
Квасніцька Ольга Олексіївна ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ПОЛОЖЕННЯ ОПЕРАТОРІВ ДОСТУПНОГО ЖИТЛА У СВІТЛІ ЗАКОНОПРОЕКТУ «ПРО ОСНОВНІ ЗАСАДИ ЖИТЛОВОЇ ПОЛІТИКИ» ТА ЗАКОНОДАВСТВА ПРО НЕСПРОМОЖНІСТЬ.....	261
Попелюк Вадим Павлович ЩОДО СТВОРЕННЯ ДЕРЖАВОЮ МЕХАНІЗМІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ЖИТЛО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	264
Войнарівський Микола Миколайович ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ГОСПОДАРСЬКИХ САНКЦІЙ У ПЕРЕВЕЗЕННЯХ.....	267
Райчева Світлана Іванівна ВІДОКРЕМЛЕНЕ ПРОВАДЖЕННЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ ІНСТРУМЕНТ КОНЦЕНТРАЦІЇ МАЙНОВИХ СПОРІВ У ПРОЦЕДУРАХ БАНКРУТСТВА	271
Артёмов Дмитро Володимирович ЩОДО ПОНЯТТЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ	273
Бабалунга Олесь Михайлович НЕДІЙСНІСТЬ АРБИТРАЖНОГО ЗАСТЕРЕЖЕННЯ В КОНТРАКТІ.....	276

Мазуренко Світлана Вікторівна
*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції,
кандидат юридичних наук, доцент*

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ ЗЛОВЖИВАННЯ ПАТЕНТНИМИ ПРАВАМИ

У сучасних умовах швидкого технологічного розвитку та глобальної економічної конкуренції, патентне право є важливим елементом стимулювання інновацій та забезпечення прав на результат інтелектуальної діяльності. Проте поряд із добросовісним використанням патентів все частіше спостерігаються випадки їх зловживання, що може негативно впливати на конкуренцію, доступ до технологій і розвиток ринкових відносин. Таке явище створює загрозу не лише для окремих компаній, але й для всієї економіки, сповільнюючи технологічний прогрес і підвищуючи витрати на виробництво нових об'єктів патентних прав.

Особливого значення ця проблема набуває в контексті міжнародного права та антимонопольного регулювання, оскільки великі корпорації нерідко використовують патентні права для встановлення монополій, що ускладнює вихід на ринок малих інноваційних компаній. У США та Європейському Союзі вже існують механізми для протидії таким зловживанням, зокрема через судову практику та діяльність антимонопольних органів. Водночас в Україні питання протидії зловживанню патентними правами залишається актуальним і потребує вдосконалення правових механізмів та узгодження з міжнародними стандартами.

Проблема недобросовісного набуття прав на об'єкти інтелектуальної власності знайшла своє відображення в Національній стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період 2020 – 2025 роки [1]. Зокрема, йдеться про усуненні наслідків патентного тролінгу. Прийняття заходів щодо усунення наслідків патентного тролінгу, зокрема через вдосконалення законодавства та підвищення правової обізнаності, дозволяє значно зменшити ймовірність зловживань патентними правами.

Отже, однією із найбільш поширених форм такого зловживання є патентний тролінг, що передбачає отримання патентів особами чи компаніями, які не мають наміру використовувати запатентовані об'єкти у власній господарській діяльності, а натомість прагнуть отримати прибуток шляхом пред'явлення претензій або позовів до інших суб'єктів, які використовують подібні технології чи продукти. Такі дії створюють значні перешкоди для підприємств, особливо малих та середніх, у процесі експорту та імпорту товарів, а також ускладнюють інноваційну діяльність, оскільки компанії змушені витрачати ресурси на судові спори замість інвестування в розвиток [2].

Таким чином, однією з ключових практичних проблем у сфері патентного права є отримання виключних прав на винаходи суб'єктами, які не мають наміру чи об'єктивної можливості їх комерційного впровадження. Тому особливу

загрозу становлять так звані блокувальні патенти, що використовуються не з метою реального виробництва, а як інструмент отримання прибутку через ліцензійні платежі та ініціювання судових заборон щодо конкурентів. Така практика фактично спотворює першочергову місію патентної системи, перетворюючи її на механізм економічного стримування, де патент застосовується не як засіб стимулювання науково-технічного прогресу, а як інструмент витіснення добросовісних виробників з ринку шляхом стягнення рентних платежів.

Окрему проблему становить феномен «вічнозелених» патентів, що полягає у реєстрації мінімально модифікованих варіантів уже відомих технічних рішень без внесення суттєвих інноваційних змін. Особливо поширеною ця практика є у фармацевтичній сфері, де періодична заміна препаратів їхніми похідними варіаціями, які не мають значних терапевтичних переваг, використовується для продовження строку чинності патентного захисту. Такий підхід дозволяє патентовласникам необґрунтовано зберігати ексклюзивні права, що перешкоджає виходу на ринок генеричних лікарських засобів, обмежує конкуренцію та негативно впливає на доступність медичних препаратів для споживачів [3, с.30].

Також формою зловживання патентними правами є застосування антиконкурентних практик, зокрема патентних війн та блокування ринку. Великі корпорації нерідко використовують свої патенти як інструмент для обмеження доступу конкурентів до ринку, ініціюючи численні судові процеси з метою затягування часу або створення фінансового тиску на опонентів. Такі дії спрямовані на встановлення монопольного становища та усунення потенційних конкурентів, що негативно впливає на ринкову динаміку та обмежує вибір споживачів. Зокрема, в Україні спостерігається тенденція використання патентного права для блокування діяльності конкурентів, що стає серйозною перешкодою для розвитку малого та середнього бізнесу [4].

На нашу думку, зловживання патентними правами має кілька серйозних наслідків для інноваційного розвитку:

1. Якщо компанії зловживають своїми патентними правами, створюючи монополію на певну технологію або процес, це може призвести до *зменшення конкуренції*, що в свою чергу, знижує стимул для інших підприємств впроваджувати інновації.

2. Підприємства можуть бути змушені витратити значні кошти на конфлікти та спори з приводу патентів замість того, щоб інвестувати у розвиток нових технологій. Це може *відвернути ресурси від продуктивних інвестицій* і знизити ефективність економіки в цілому.

3. Патентні блокування та тролі можуть *уповільнити процес комерціалізації інновацій*, адже стартапи та малі компанії будуть змушені витратити час і гроші на вирішення патентних спорів, замість того щоб розвивати нові продукти.

4. Монополії, що виникають через зловживання патентними правами, можуть встановлювати завищені ціни на продукти, що *значно знижує доступність інновацій* для кінцевих споживачів.

Для ефективної протидії зловживанням патентними правами необхідно розробити комплекс механізмів, які б забезпечили справедливий баланс між правами винахідників та захистом інтересів інших учасників ринку. Зловживання патентними правами може значно гальмувати інноваційний розвиток, тому важливо впроваджувати заходи, що мінімізують ці негативні наслідки. Одним із основних механізмів є боротьба з патентними троями. Для цього варто вдосконалити систему патентної реєстрації, зокрема ввести вимогу для заявників розкривати свої комерційні плани щодо використання винаходу. Це дозволить виявити випадки, коли патент подається без наміру використати технологію. Також доречно збільшити штрафи для компаній, які намагаються отримати вигоду від патентів через непотрібні судові позови, а також ввести обов'язок покривати витрати на правову допомогу у разі визнання позову безпідставним. У випадках, коли патенти використовуються для монополізації ринку та створення штучних бар'єрів для конкурентів, антимонопольні органи мають можливість втручатися. Це можуть бути механізми, що передбачають введення обмежень на використання патентів для блокування технологій, а також розслідування монопольних практик, якщо патентні права призводять до зловживання монопольним становищем на ринку. Важливим є також вдосконалення процедури оцінки патентної новизни. Наприклад, посилення критеріїв новизни та винахідницького рівня дозволить знизити кількість патентів, які не мають реальної технічної вартості. Для цього необхідно вдосконалювати патентні експертизи, що дозволить відхилити заявки, які є занадто широкими або нечіткими. Ще одним механізмом є боротьба з практикою «evergreening», коли компанії продовжують патентувати незначні зміни для продовження монопольного права. Для цього можна посилити вимоги до патентування змін, вимагаючи надання значущих технологічних покращень, щоб уникнути патентування незначних змін. Важливим є також введення механізмів для примусового ліцензування ключових технологій у випадках, коли їх патенти заблокували доступ до ринку. Такі механізми допоможуть забезпечити рівний доступ до інновацій. Патентні пули, в яких компанії можуть об'єднувати свої патенти для спільного використання, також можуть допомогти знизити ризик блокування технологій. Таким чином, для ефективної протидії зловживанням патентними правами необхідно застосовувати комплексний підхід, що дозволить забезпечити справедливі умови для всіх учасників ринку та сприяти розвитку сфери технологій.

Список використаних джерел:

1. Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період 2020 – 2025 роки. URL: <https://ukrpatent.org/atachs/IP-Strategy-2020-25.pdf>
2. Нагірна М. Я., Задоріжна І-М. В. Патентний тролінг в Україні: основні проблеми та шляхи їх вирішення. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 32. URL: https://www.researchgate.net/publication/356997223_PATENTNIJ_TROLING_V_UKRAINI_OSNOVNI_PROBLEMI_TA_SLAHI_IH_VIRISENNA/fulltext/636bd22

737878b3e879754ba/PATENTNIJ-TROLING-V-UKRAINI-OSNOVNI-PROBLEMI-TA-SLAHI-IH-VIRISENNA.pdf?_tp=eyJjb250ZXh0Ijp7ImZpcnN0UGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uIiwicGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uIn19

3. Олефір А. Обмеження сфери патентної охорони як засіб відновлення конкурентоспроможності фармацевтичної промисловості. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2016. №. 1. С. 59–62.

4. Герман Д. С., Лерантович Е. Т. Патентні війни і патентний тролінг. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/a5006a8f-15e2-412f-988e-fe777292805d/content>

Ключові слова: патент, патентне право, зловживання правами, патентний тролінг.

Keywords: patent, patent law, abuse of rights, patent trolling.

Мартинюк Іван Вікторович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції,
кандидат юридичних наук*

ЗАХИСТ ПАТЕНТНИХ ПРАВ У МЕТАВСЕСВІТІ

З розвитком цифрових технологій та появою метавсесвіту виникають нові виклики у сфері патентного права. Метавсесвіт є віртуальним середовищем, де користувачі можуть взаємодіяти, створювати та використовувати цифрові об'єкти, багато з яких ґрунтуються та запатентованих технологіях. Це включає пристрої для віртуальної реальності криптовалютні механізми, NFT та інші сучасні технології. Однак традиційні правові норми, що регулюють патентні права, скоріше розроблені для фізичного світу та часто не враховують особливостей віртуального простору, що створює складнощі для правовласників.

Метавсесвіт є складним та багатовимірним концептом, що інтегрує фізичний та цифровий світи, створюючи спільний віртуальний простір для взаємодії користувачів. Згідно з визначенням, запропонованим у літературі, «метавсесвіт – це взаємопов'язана мережа всюдисущих віртуальних світів, частково накладається на фізичний світ та підсилює його. Ці віртуальні світи дозволяють користувачам, представленим аватарами, взаємодіяти один з одним, досліджувати та споживати контент, створений користувачами, у занурювальному, масштабованому, синхронному та постійному середовищі» [1].

Метавсесвіт базується на синергії кількох передових технологій, зокрема віртуальної реальності (VR), доповненої реальності (AR), блокчейну та штучного інтелекту (AI).

Віртуальна реальність (VR) забезпечує користувачам повне занурення у цифрові середовища, дозволяючи взаємодіяти з тривимірними об'єктами та іншими